

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2018**

КИЇВ * 2020

Головний редактор

БОЛТРИК Юрій Вікторович, канд. іст. наук

Редакційна колегія

БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, д-р іст. наук

ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович, канд. іст. наук

ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, д-р іст. наук, проф.

КУЛАКОВСЬКА Лариса Віталіївна, канд. іст. наук

ЛИТВИНЕНКО Роман Олександрович, д-р іст. наук, проф.

МОЦЯ Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.

ОТРОЩЕНКО Віталій Васильович, д-р іст. наук, проф.

ПОТЕХІНА Інна Дмитрівна, канд. іст. наук

САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович, д-р іст. наук

СКОРИЙ Сергій Анатолійович, д-р іст. наук, проф.

СУПРУНЕНКО Олександр Борисович, канд. іст. наук

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав Всеволодович, д-р іст. наук, проф.

ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.

Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України

Прийом матеріалів:

Польовий комітет ІА НАН України
просп. Героїв Сталінграда, 12, м. Київ 04210
тел. (044) 254-11-37, 254-11-66
факс (044) 418-33-06
e-mail: polkonia@gmail.com

Виходить за інформаційної підтримки
ВГО «Спілка археологів України»

Видання здійснене коштом
ДП «НДЦ "Охоронна археологічна
служба України"» ІА НАНУ

ОХОРОННА
АРХЕОЛОГІЧНА
СЛУЖБА
УКРАЇНИ

А-87 Археологічні дослідження в Україні 2018. Київ: ІА НАН України, 2020, 310 с.

ISBN 978-617-7810-11-6

Видання є щорічником, який готується до друку Польовим комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

УДК 904(477)

В оформленні обкладинки використано фото: могильника Острів 1 (В. Гнера та І. Зоценко) і фігурки предстоячої Богородиці з поселення Ходосівка-Рославське (І. Ремізівський)

ISBN 978-617-7810-11-6

© Інститут археології НАН України, 2020
© Автори статей, 2020

Редактори: О. Білинський, О. Каряка, М. Павлова; оформлення обкладинки: А. Панікарський; верстка: С. Горбаненко

Підписано до друку 25.03.2020. Формат 60 × 84 1/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Antiqua. Обл.-вид. арк. 37,9.

Ум. друк. арк. 36,2. Наклад 200 прим. Зам.

Інститут археології Національної академії наук України; 04210, м. Київ, проспект Героїв Сталінграда, 12; www.iananu.org.ua.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

ЗМІСТ

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ	
МАНІГДА О., ГРАБОВСЬКА О. Робота експедиції «Уличі» у Калинівському районі	10
ПЕТРАУКАС О., ДІДЕНКО С., МИЛЯН Т., ОСАУЛЬЧУК О. Поховання черняхівської культури з бронзовим посудом на Вінниччині	11
САЛО Б., ШЕЛЕХАНЬ О. Дослідження кургану Кладова Могила	12
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ	
БАЮК В. Роботи в Історико-культурному заповіднику м. Луцька	14
СИЛАЄВ О., ІЛЬЧИШИН З., ВАШЕТА М. Рятівні дослідження на пам'ятках Роговичі 1, Роговичі 2 та Марковичі 1	16
ПЕТРАУСКАС А., МАЗУРИК Ю. Розвідки на території Старосільської сільської ради Маневицького району	18
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ	
ЗАЛІЗНЯК Л., КУБЛІЙ М., ВЕЙБЕР А., ХЛИСТУН Є. Розкопки багатопарового поселення Огринь 8	19
ПОЛІН С., ДАРАГАН М. Дослідження курганів біля м. Покров	22
РОМАНЧУК Д. Розвідка на білозерському поселенні Куکان	24
РОМАШКО О., МАРІНА З. Дослідження у Присамар'ї	26
СТАРІК О., РУТКОВСЬКА О. Пам'ятка археології поблизу смт Токівське	27
ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ	
ЗАБАВІН В., НЕБРАТ С. Поселення доби пізньої бронзи біля с. Кременівка	29
ДЕМІНА А., БЛИНСЬКИЙ О. Розвідки поруч із заповідником «Кам'яні Могили»	31
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ	
ВАШЕТА М., ПАНИШКО С., ПЕТРАУСКАС А. Розкопки на північному городищі літописного Возв'язля	33
ПЕТРАУСКАС А., ПЕТРАУСКЕНЕ А., ХАДАДОВА М. Розкопки середньовічної лісотехнічної споруди в Хорошівському районі Житомирської області	34
ПЕТРАУСКАС А., ТИМОШЕНКО В., ХАДАДОВА М. Дослідження на городищі в м. Малин	35
ПЕТРАУСКАС А., ХАДАДОВА М. Розкопки на городищі в м. Коростень	36
ПЕТРАУСКАС А., ХАДАДОВА М. Розкопки на городищі в урочищі Бабина Гора в м. Олевськ ..	37
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ	
МОЙЖЕС В. Результати досліджень зруйнованих церков Ужгорода	38
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ	
АНДРУХ С., ТОЩЕВ Г., ТОЩЕВ А. Дослідження Мамай-Гори	42
ДЖОС В. Розвідки на території Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила»	42
ПАПАНОВА В., ТОЩЕВ Г., КАЇРА Ф. Розкопки курганів доби бронзи в Пологівському районі ..	43
КИЇВ	
БОБРОВСЬКИЙ Т., САВИЦЬКИЙ В., СТРИХАР М. Дослідження у садибі Софійського собору у м. Києві	45
ІВАКІН В., БАРАНОВ В., БІБІКОВ Д., ЧЕКАНОВСЬКИЙ А. Розкопки Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАНУ по вул. Щекавицькій, 46 ...	48
ІВАКІН Г. (†), ІВАКІН В., БАРАНОВ В., ЗОЦЕНКО І., ОЛЕНИЧ А., ЩЕРБА Б., ЛАВРОВ В. Роботи на території Подолу	50
ІВАКІН Г. (†), ІВАКІН В., БАРАНОВ В., ОЛЕНИЧ А. Дослідження Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАНУ на вул. Цитадельна, 3 ..	52
КОЗЛОВСЬКИЙ А., КРИЖАНОВСЬКИЙ В. Давньоруське кладовище по вул. Кудрявській, 24а ..	54
КОЗЛОВСЬКИЙ А., КРИЖАНОВСЬКИЙ В. Давньоруське поселення по вул. Кудрявській, 24а ..	57
ТАРАНЕНКО С., МАХОТА О., МИСЬКО Ю. Археологічний сезон у Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику ..	59
КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ	
БІБІКОВ Д., ДЯЧЕНКО Д., ІВАКІН В. Дослідження в м. Вишгород	61
ВІДЕЙКО Михайло, БУРДО Н., СЛЕСАРЄВ Є., ВІДЕЙКО Марія. Розкопки біля с. Трипілля	62
ВІДЕЙКО Михайло, СЛЕСАРЄВ Є., ВІДЕЙКО Марія. Розвідки в Обухівському районі	65
ГОТУН І. Роботи в Гребенях на Київщині	68
ГОТУН І., БІТКОВСЬКА Т., КАЗИМІР О., КУРЗЕНКОВ М., ЛОЗНИЦЯ Т. Невідомий зарубинецький пункт у Ходосівці	69
ГОТУН І., БОБРОВСЬКИЙ Т., ЦИЛІЦЬКИЙ В. Печера у південній частині Ходосівки	71
ГОТУН І., КАЗИМІР О., БАБЕНКО Р., ОСИПЕНКО М. Розвідкові роботи у Гатному	72
ГОТУН І., КАЗИМІР О., КУРЗЕНКОВ М., ГУНЬ М. Обстеження ділянок Софіївсько-Борщагівського селища	73
ГОТУН І., КАЗИМІР О., СУХОНОС А., КУРЗЕНКОВ М. Обстеження пам'яток Ходосівського археологічного комплексу	76
ГОТУН І., СІНИЦЯ Є., БІТКОВСЬКА Т., ВОЛОДАРЕЦЬ-УРБАНОВИЧ Я. Зарубинецьке житло з урочища Фіалки в Ходосівці	77
ГОТУН І., СУХОНОС А., КАЗИМІР О. Охоронні розкопки селища Ходосівка-Чумаків Куток	80
ГОТУН І., СУХОНОС А., КАЗИМІР О., ГУНЬ М. Роботи у східній частині селища Ходосівка-Рославське	82
ГОТУН І., ПЕТРАУСКАС А. Роботи на посаді літописного міста Іван	86
ІВАКІН В., БАРАНОВ В., ДЖІК М., ЗОЦЕНКО І., СОРОКУН А., МАНІГДА О. Дослідження мо-	

гильника Острів 1 та давньоруського городища в Сухолісах	87	КОЗЛЕНКО Р. Хора Ольвії: дослідження пам'яток римського часу	138
ІВАКІН В., ЗОЦЕНКО І., ОСАДЧИЙ Р., СОРОКУН А., ПЕРЕВЕРЗЄВ С. Розвідки Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАНУ на Київщині	90	КРУТІЛОВ В. (†), ЧИСТОВ Д. Роботи на о. Березань (ділянка «О-Західний»)	140
ІВАКІН В., ПЕРЕВЕРЗЄВ С., СОРОКУН А., ХОПТИНЕЦЬ І., КУРЗЕНКОВ М. Дослідження літописного Чорнобиля	93	ПІСТРУЛІ І., ГЛАВЕНЧУК А. Дослідження стоянки Анетівка 1	142
ПЕТРАУСКАС О., АВРАМЕНКО М., БАБЕНКО Р. Розкопки пам'ятки черняхівської культури Обухів 1	95	СМИРНОВ О., БОНДАРЕНКО Д., ЗАПОРОЖЕЦЬ О. Дослідження Бондаревських джерел ..	144
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ		СМИРНОВ О., СМИРНОВ Л. Дослідження на теренах Куцурубської ОТГ Очаківського району ..	145
БЕЛЕНКО М., ГРИЦИК Ю., КОЛИБЕНКО В., ОСИПЕНКО М. Розвідки Національного музею історії України	96	ФОМЕНКО В., ТОВКАЙЛО М., ДЯЧЕНКО М., ТРЕБУХ О. Багатошарові поселення Гард і Лідина Балка	148
ВЄТРОВ Д., НЕЗДОЛІЙ О. Розвідки пам'яток кам'яної доби поблизу сіл Бирзулове та Лікареве	97	ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ	
КЮСАК Д. Розкопки на багатошаровій пам'ятці Мельнична Круча	100	КЮСАК Д., ДЕНИСЮК В., КОЛЕСНИЧЕНКО А. Розвідки пам'яток неоліту – енеоліту в Савранському та Балтському районах	152
КЮСАК Д., ДЕНИСЮК В., КОЛЕСНИЧЕНКО А. Пам'ятки неоліту – енеоліту в Гайворонському та Благовіщенському районах	102	ОЛЕНИЧ А., ГНЕРА В. Нововиявлені археологічні пам'ятки ранньомодерного часу Одещини ...	152
СКОРИЙ С., ОРЛИК О., ЗИМОВЕЦЬ Р., КАРАВАЙКО Д. Дослідження на півдні Кіровоградщини	103	САВЕЛЬЄВ О. Розвідки на поселенні пізньоархаїчного часу Надлиманське ХІ	153
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ		ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ	
ТЕЛІЖЕНКО С. Моніторинг та інвентаризація об'єктів археологічної спадщини Луганщині ...	105	БАШКАТОВ Ю., БІТКОВСЬКА Т., ПЕФТІЦЬ Д. Дослідження багатошарового поселення Єрствівка ІІ ..	155
ТЕЛІЖЕНКО С. Дослідження околиць с. Шипилівка Попаснянського району	106	ГРЕЧКО Д., ДЕМЧУК Ж., КАРЯКА О., КРЮТЧЕНКО О., РЖЕВУСЬКА С. Роботи на курганах групи Б Більського некрополя	156
ТЕЛІЖЕНКО С., ІВАНИЦЬКИЙ В. Роботи в зоні зведення електроопору Донбаська-Донська та Кременська-Ювілейна	106	ГРЕЧКО Д., ДЕМЧУК Ж., КРЮТЧЕНКО О., РЖЕВУСЬКА С. Дослідження ґрунтового могильника в ур. Барвінкова Гора	158
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ		ГРЕЧКО Д., КРЮТЧЕНКО О. Дослідження «південного» валу Більського городища	159
ГАВІНСЬКИЙ А. Дослідження у Ставчанах на Львівщині	109	ЗАДНІКОВ С. Східне укріплення Більського городища: підсумки досліджень	160
ГАВІНСЬКИЙ А., БЛАС Н., РИБЦЬКА М. Розкопки поселення культури ліщастого посуду Винники-Лисівка у 2017 – 2018 рр.	111	КОВАЛЕНКО О., ЛУГОВИЙ Р. Дослідження сотенного містечка Опішного	160
ГРИНЧИШИН Б., КОНОПЛЯ В., СИДОРОВИЧ В., СТЕБЛІЙ Н. Розкопки довкола Винниківського озера	112	ПУГОЛОВИЧ Ю. Роботи на Глинському археологічному комплексі	162
ОНИЩУК Я., БЛАС Н., ГРИНЧИШИН Б., СИДОРОВИЧ В. Могильник римського часу біля с. Карів	115	ПУГОЛОВИЧ Ю. Дослідження Опішнянського городища	163
СПЛАЄВ О., САЛО Б. Розвідки на Львівщині	116	ШАПОРДА О. Дослідження на теренах Більського археологічного комплексу	164
ФИЛИПЧУК А. Підсумки вивчення давнього Пліснеська	118	ШРАМКО І. Західне укріплення Більського городища: підсумки досліджень	167
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ		ШРАМКО І., ЗАДНІКОВ С. Дослідження округи Більського городища	168
БОНДАРЕНКО Д., СМИРНОВ О. Поселення та святилище античного комплексу Вікторівка І ...	119	ШРАМКО І., ЗАДНІКОВ С. Дослідження поселення ранньоскіфського часу Лазьківські Ставки 1 ..	169
БУЙСЬКИХ А., ІВЧЕНКО А. Дослідження Ольвійського некрополя	121	РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ	
БУЙСЬКИХ А., ТВАРДЕЦЬКИЙ А., НОВИЧЕНКОВА М. Цитадель римського часу в Ольвії: результати українсько-польського проекту	124	ВОЙТЮК О., МАРЧУК А. Дослідження поселень та залишків укріплень Рівненської області	170
БУЙСЬКИХ А., ФОРНАСЬЄ Й., КУЗЬМІЩЕВ О. Дослідження Ольвійського передмістя	128	ВОЙТЮК О., МАРЧУК А. Дослідження центральної частини Острога	171
БУЙСЬКИХ А., ФОРНАСЬЄ Й., ШЕЙКО І., ЧЕЧУЛІНА І. Дослідження терасного міста Ольвії ..	130	ПШЕНИЧНИЙ Ю., БАРДЕЦЬКИЙ А., БОНЧКОВСЬКИЙ О. Роботи на багатошаровому поселенні Дубно – Острів Дубовець	174
ГОРБЕНКО К. Вивчення городища Дикий Сад ..	133	ЧАБАЙ В., СТУПАК Д., ВЕСЕЛЬСЬКИЙ А., ДУДНИК Д. Верхньопалеолітична стоянка Бармаки у м. Рівне	179
КЮСАК Д. Розвідки пам'яток енеоліту в Кривоозерському районі	137	СУМСЬКА ОБЛАСТЬ	
		БІЛИНСЬКА Л., БІЛИНСЬКИЙ О. Розвідки на території Сумської області	183

ГРЕЧКО Д., КАРЯКА О., КРЮТЧЕНКО О., КОРОТЯ О., ОСАДЧИЙ Є. Дослідження пам'яток скіфського часу у Сумському та Краснопілськкому районах	185	КУШТАН Д., ОЧЕРЕТНИЙ С. Розвідки Черкаської експедиції	236
КАРАВАЙКО Д., КАЧУРА (ПЛАКСІНА) О. Городище та поселення Ширяєво	188	МАГОМЕДОВ Б., ДІДЕНКО С., МИЛАШЕВСЬКИЙ О. Розкопки на могильнику черняхівської культури біля с. Легедзине	239
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ		МАРЧЕНКО О., СИВОЛАП М., ПРЯДКО О., ДЕТКІН А., БОРИСОВ А. Обстеження поселення в урочищі Залізьки 2	240
СТРОЦЕНЬ Б. Дослідження Тернопільського замку	191	МОГИЛОВ О., ЛЯШКО Ю., РУДЕНКО С. Дослідження кургану скіфського часу в Потясминні ..	241
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ		МОГИЛОВО О., РУДЕНКО С., ПАНЧЕНКО К., ЛЯШКО Ю. Роботи на Мотронинському городищі	241
АКСЬОНОВ В. Дослідження на катакомбному могильнику біля с. Верхній Салтів	194	ПОЛТАВЕЦЬ В., МОГИЛОВ О., КОЗАК О., РУДЕНКО С. Дослідження колективного захоронення в Чигирині	243
АКСЬОНОВ В. Роботи на ранньосередньовічному Нетайлівському могильнику	196	ШИДЛОВСЬКИЙ П., ПЕАН С., ДЕМЕЙ Л., КРЕПІН Л., ЦВІРКУН О., ЧИМИРИС М., МАМЧУР Б. Поновлення досліджень четвертого Межирицького житла	244
ДІДИК В., БІЛЬКО І., КАЧАЛО С., ОХРИМЕНКО Г. Розвідки в Дергачівському районі	198	ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ	
КВІТКОВСКИЙ В., СВИСТУН Г. Дослідження Кицівського археологічного комплексу	201	НЕЧИТАЙЛО П., ТИМЧУК Д., ДОЛЖЕНКО Ю., КАЛАШНИК Є., РІДУШ Б. Роботи на скельно-печерному комплексі в с. Василівка Сокирянського району	248
КОЛОДА В. Дослідження нових житлово-господарчих і культових комплексів на городищі в с. Мохнач.	204	ПЕТРАУСКАС О., АВРАМЕНКО М. Дослідження могильника черняхівської культури Комарів 1 ..	250
ЛЮБИЧЕВ М., МИЗГІН К., ШУЛЬТЦЕ Е., ВАРАЧОВА К., ФІЛАТОВ Д., РУСНАК В. Дослідження пам'яток пізньоримського часу на Харківщині ..	206	ПЕТРАУСКАС О., ШИШКІН Р. Дослідження ремісничої факторії черняхівської культури в Комарові на Подністров'ї	251
СНІЖКО І., БАБЕНКО Л. Дослідження пізньопалеолітичної стоянки біля с. Кам'янка	207	ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ	
ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ		КЕДУН І., ЛИЦЕВИЧ Я., ПАРХОМЕНКО О. Дослідження на території м. Ніжин	253
БЛЯЄВА С., ГУЛЕНКО К., ІЄВЛЕВ М., МАНІГДА О., ФІАЛКО О., ЧУБЕНКО О. Роботи Південної середньовічної експедиції	210	МОЦЯ О., КАЗАКОВ А., РИЖИЙ В. Дослідження Чернігова	254
ГЕРАСИМОВ В., РЕЙДА Р., СМІРНОВ О. Дослідження Чорноморської міжнародної підводної археологічної експедиції ІА НАН України	212	МОЦЯ О., СКОРОХОД В., ЖИГОЛА В. Дослідження передгороддя в Чернігові	255
КОЛЕСНИЧЕНКО А. Обстеження Ягорлицького поселення	214	НОГІН Є. Дослідження неолітичних поселень Турбін-Мис та Серикові Сосни	258
СМІРНОВ О., СМІРНОВ Л. Розвідки на теренах Білозерського району Херсонщини	215	СИТИЙ Ю., МЕЗЕНЦЕВ В. Дослідження на території Батурина	259
СИМОНЕНКО О., ДЗНЕЛАДЗЕ О., СІКОЗА Д. Роботи на Херсонщині	217	СКОРОХОД В., ЖИГОЛА В. Дослідження кургану в с. Морівськ	260
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ		СКОРОХОД В., ЖИГОЛА В., БЛАЖЧЕК Д. Нові дослідження Шестовицьких курганів	262
ГУЦАЛ В. Дослідження курганів ранньоскіфського часу на Хмельниччині	218	СКОРОХОД В., КАПУСТІН К., СИТА Л., ТЕРЕЩЕНКО О. Дослідження посаду Виповзівського городища	263
НЕЧИТАЙЛО П., ТИМЧУК Д., ОМЕЛЬЧЕНКО О. Дослідження на вулиці Зарванська 7/3, 7/4 у Кам'янці-Подільському	219	СКОРОХОД В., МОЦЯ О., ЖИГОЛА В. Роботи на Виповзівському городищі	265
СТАРЕНЬКИЙ І., ЛЕВІНЗОН Є. Дослідження Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника	222	СКОРОХОД В., СОРОКІН С., СИТИЙ Ю., ТЕРЕЩЕНКО О. Дослідження в урочищі Орешня у смт Седнів	266
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ		ЧЕРНЕНКО О., КРАВЧЕНКО Р., ЛУЦЕНКО Р. Дослідження городища Свердловське 1 біля с. Деснянське Коропського району	268
БАШКАТОВ Ю., БІТКОВСЬКА Т. Дослідження поселення ранньоримського часу біля с. Івківці (ур. Троянка) на Чигиринщині	225	ЧЕРНЕНКО О., НОВИК Т. Роботи на території Сельцького Свято-Успенського монастиря в Чернігові.	270
БОЛТРИК Ю., ПРОБИЙГОЛОВА О., КАРМАЗІНА Л., ОЧЕРЕТНИЙ С., ЧЕРНИШ С., ЦВІРКУН О. Поселення доби раннього заліза біля «Висоти 184,4» на Канівщині	227	ЧЕРНЕНКО О., НОВИК Т., ЖАРОВ Г. Дослідження на території окольного граду стародавнього Чернігова	272
БОЛТРИК Ю., ПРОБИЙГОЛОВА О., КАРМАЗІНА Л., ЧЕРНИШ С., КОРЖ А., ОЧЕРЕТНИЙ С. Третій сезон досліджень городища Лисуха	231		

**МЕТОДИ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
В АРХЕОЛОГІЇ**

БОНЧКОВСЬКИЙ О. Палеопедологічні та літолого-стратиграфічні дослідження археологічних пам'яток Волинської височини у 2018 році	275	СЕРГЕСЬВА М. Дослідження археологічної деревини у 2016–2018 рр.	284
НЕСТЕРОВСЬКИЙ В. Геолого-мінералогічні дослідження	278	ЯНІШ Є. Короткі відомості щодо археозоологічних досліджень остеологічних матеріалів, проведених у 2015–2018 рр.	291
ГРИЦЕНКО В. Аналіз зразка вапняку з археологічної пам'ятки Гончарівка	279	КУЦОКОНЬ Ю. Археοіхтіологічні визначення 2018 р.	294
КОРОХІНА А. Петрографічні дослідження археологічної кераміки у 2018 р.	279	КОВАЛЬЧУК О. Археοіхтіологічні визначення 2017–2018 рр.	299
ГОШКО Т. Дослідження розпису на кераміці з поселення Трипілля	283	ГОРОБЕЦЬ Л. Визначення решток птахів у знахідках 2018 р.	301
ТКАЧУК Л. Відбиток тканини на горщику з Гончарівки	284	УШКОВА Ю. Аналіз одонтологічних матеріалів ямного часу з могильника Виноградне	302
		РУДИЧ Т. Палеоантропологічний матеріал з розкопок могильників черняхівської культури	303
		ДОЛЖЕНКО Ю., ПОТЄХІНА І. Аналіз краніологічної серії з поховань XVIII–XIX ст. у Вінниці	305

Дослідження на території України в 2018 р.

Нумерація на карті відповідає послідовності пам'яток, відомості про які наведено у випуску; через тире дано сторінки, де ці відомості опубліковано.
Карту зі списком склав О. Каряка

1 – с. 10	57 – с. 112–114	85 – с. 164–167	113 – с. 227–231
2 – с. 11–12	58 – с. 115–116	86 – с. 167–168	114 – с. 231–235
3 – с. 12–13	59 – с. 116–117	87 – с. 168	115 – с. 236–238
4 – с. 14–15	60 – с. 118	88 – с. 169	116 – с. 239–240
5 – с. 16–17	61 – с. 119–121	89 – с. 170–171	117 – с. 240
6 – с. 18	62 – с. 121–124	90 – с. 171–174	118 – с. 241
7 – с. 19–22	63 – с. 124–128	91 – с. 174–178	119 – с. 241–243
8 – с. 22–23	64 – с. 128–130	92 – с. 179–182	120 – с. 243–244
9 – с. 24–26	65 – с. 130–133	93 – с. 183–185	121 – с. 244–247
10 – с. 26–27	66 – с. 133–137	94 – с. 185–187	122 – с. 248–250
11 – с. 27–28	67 – с. 137–138	95 – с. 188–190	123 – с. 250–251
12 – с. 29–31	68 – с. 138–140	96 – с. 191–193	124 – с. 251–252
13 – с. 31–32	69 – с. 140–142	97 – с. 194–196	125 – с. 253–254
14 – с. 33	70 – с. 142–144	98 – с. 196–198	126 – с. 254–255
15 – с. 34	71 – с. 144–145	99 – с. 198–200	127 – с. 255–257
16 – с. 35	72 – с. 145–147	100 – с. 201–203	128 – с. 258
17 – с. 36	73 – с. 148–151	101 – с. 204–206	129 – с. 259–260
18 – с. 37	74 – с. 152	102 – с. 206–207	130 – с. 260–261
19 – с. 38–41	75 – с. 152–153	103 – с. 207–209	131 – с. 262–263
20 – с. 42	76 – с. 153–154	104 – с. 210–212	132 – с. 263–264
21 – с. 42–43	77 – с. 155–156	105 – с. 212–214	133 – с. 265–266
22 – с. 43–44	78 – с. 156–158	106 – с. 214–215	134 – с. 266–268
23 – с. 45–48	79 – с. 158	107 – с. 215–217	135 – с. 268–269
24 – с. 48–50	80 – с. 159	108 – с. 217	136 – с. 270–272
25 – с. 50–52	81 – с. 160	109 – с. 218–219	137 – с. 272–274
26 – с. 52–54	82 – с. 160–161	110 – с. 219–222	
27 – с. 54–57	83 – с. 162–163	111 – с. 222–224	
28 – с. 57–59	84 – с. 163–164	112 – с. 225–227	

В. Квітковський, Г. Свистун

ДОСЛІДЖЕННЯ КИЦІВСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Уже два сезони поспіль продовжуються дослідження Кицівського археологічного комплексу біля с. Кицівка Печенізького р-ну Харківської обл. (рис. 1: 1).

На Кицівському городищі були продовжені роботи щодо уточнення меж пам'ятки, характеру планування оборонних споруд та ґрунтових відкладень у межах дворища. З цією метою були закладені два шурфи та розкоп на південній експозиції городища, який перерізав ескарпований край мисового підвищення, зверненого до Харківської пустелі (рис. 1: 2). Шурф 1, закладений у внутрішнього боку північного валу, не виявив культурного шару. Проте було з'ясовано, що під нанесеним піском є щільний шар чорнозему, в якому містилась фракція пісковикової жорстви. Шурф 2, закладений на ймовірній трасі проходження городищенського валу, також зафіксував доволі потужні напластуння нанесеного піску, під яким був виявлений гумусований піщаний шар та суцільний шар рваних пісковикових каменів. Останні, скоріш за все, є залишками конструкцій оборонної споруди. Розкоп 1 на ескарпі виявив розвали рваних пісковикових каменів, які зокрема, мали місце і на горизонтальному майданчику споруди.

Роботи на селищі Кицівка 1 продовжені в розкопі 1. Стратиграфія розкопу не відрізнялась від минулорічної: під невеликим шаром дерну (5 см) залягає шар нав'язаного піску потужністю 40–50 см. Нижче, до рівня залягання материка (90–100 см від сучасної поверхні) розміщується гумусований культурний шар із вкрапленнями золи, вугілля та фрагментами різноманітних речей (перш за все керамічних посудин). Він неоднорідний за своїм складом і розподіляється на шари трьох відтінків, які співвідносяться з різними хронологічними періодами. Верхні 10–15 см – майже чорний ґрунт, в якому траплялися знахідки періоду заселення Слобожанщини (XVII–XVIII ст.). Нижче залягає більш світлий золистий прошарок із знахідками кераміки періоду розвинутого середньовіччя (XIV–XV ст.). Його потужність складає 20–25 см. Під ним до рівня материка залягає сірий ґрунт із знахідками періоду III–V ст. Зазначимо, що чіткої межі між другим і третім прошарком гумусованого піску не спостерігається.

Культурний шар насичений знахідками. Особливо скупченість артефактів спостері-

галася в комплексах і в прилеглих до них секторах.

Основною категорією знахідок в площині розкопу були фрагменти керамічного посуду, які розподіляються за групами в залежності від епохи, якій вони належать: матеріали гунського часу, салтово-маяцької культурної спільноти (без суцільного культурного шару), ординського часу та епохи заселення Слобожанщини.

У ході робіт 2018 р. здійснено дообстеження комплексів, виявлених в 2017 р. Зокрема, була повністю розкопана округла яма 1, яка, вочевидь, є залишками млина-вітряка: виявлені рештки дерев'яних елементів та пісковикові камені, що слугували, скоріш за все, в якості противаги надземної частини пристрою. Попередньо – на основі фрагментів керамічного посуду (рис. 2: 4–6) та виробів із скла – комплекс може бути датований в межах XVII–XVIII ст. Означений керамічний посуд був виготовлений на гончарному колі з каолінової глини. Поверхня має рівномірний бежево-коричневий відтінок. Вона прикрашена ангобованим геометричним орнаментом бурого відтінку у вигляді радіальних ліній, між якими розміщено рядок косих мазків, розташованих рівномірно або згрупованих по п'ять. На окремих зразках має місце темно-зелена полива, нанесена по губі посудини як ззовні, так і всередині. Губи посудин високі з незначним розширенням по краю, дещо відігнуті назовні. Частина посуду мала виражений перелам на переході плічка до тулубу. Окрім керамічного посуду, в комплексі містилися фрагменти дисковидного віконного скла зеленого відтінку з ущільненим краєм шляхом завороту скляної маси.

Також були дообстежені господарська яма 4 з цілою та колотими металургійними крицями, а також шлаками, які за аналізом стратиграфічних відкладень можуть бути віднесені до розвинутого середньовіччя, а саме ординського часу, артефакти якого мали місце в культурних нашаруваннях в межах розкопу. Серед них слід відмітити столовий кухонний керамічний посуд, прикрашений нарізним як гребінцевим радіальним орнаментом по тулубу (рис. 2: 2), так і хвилястим (рис. 2: 3) по плічку. Губи посудин дещо відхилені назовні з невеликим потовщенням та сплюсненням по краю. Щільне тісто цих

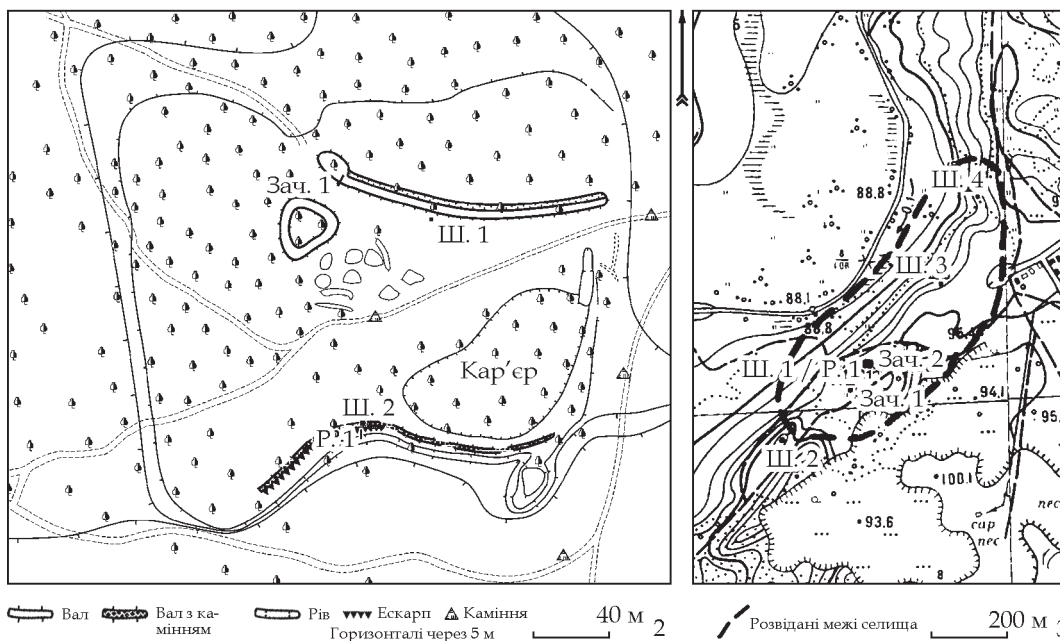
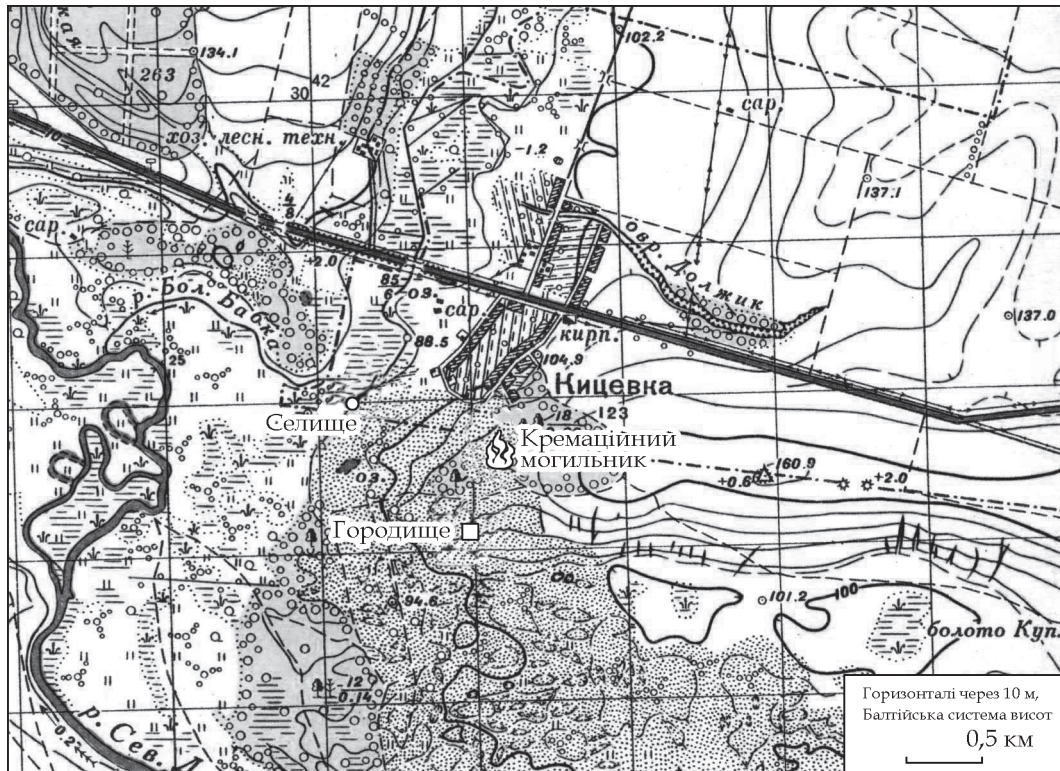

Рис. 1. Київський археологічний комплекс: 1 – загальна карта пам'яток; 2 – план Київського городища; 3 – план селища Київка 1

сіроглиняних виробів на зламі має нерівномірний опал, недостатній зсередини. До столового посуду віднесені сіроглиняні фрагменти з добре вимученого тіста, прикрашені вертикальними лощеними смугами, які широко розповсюджені на керамічних виробах салтово-маяцького кола старожитностей. Також мали місце фрагменти тарного посуду у вигляді червоноглиняних амфор тощо.

У ході робіт була дообстежена й яма 2 часів Великого переселення народів, що являла

собою незначною мірою заглиблену округлу в плані споруду з опорним стовпом посередині. У її заповненні виявлені фрагменти ліпного керамічного посуду, які також мали місце і в культурних нашаруваннях за межами будівлі (рис. 2: 1). Відігнута назовні губа таких посудин почасти має пальцеві заціпи та вдавлення по краю. Сіро-бежеве тісто цих виробів шаматоване (з подрібненою керамічною масою) та має сліди пальцевих загладжувань зовнішньої та внутрішньої

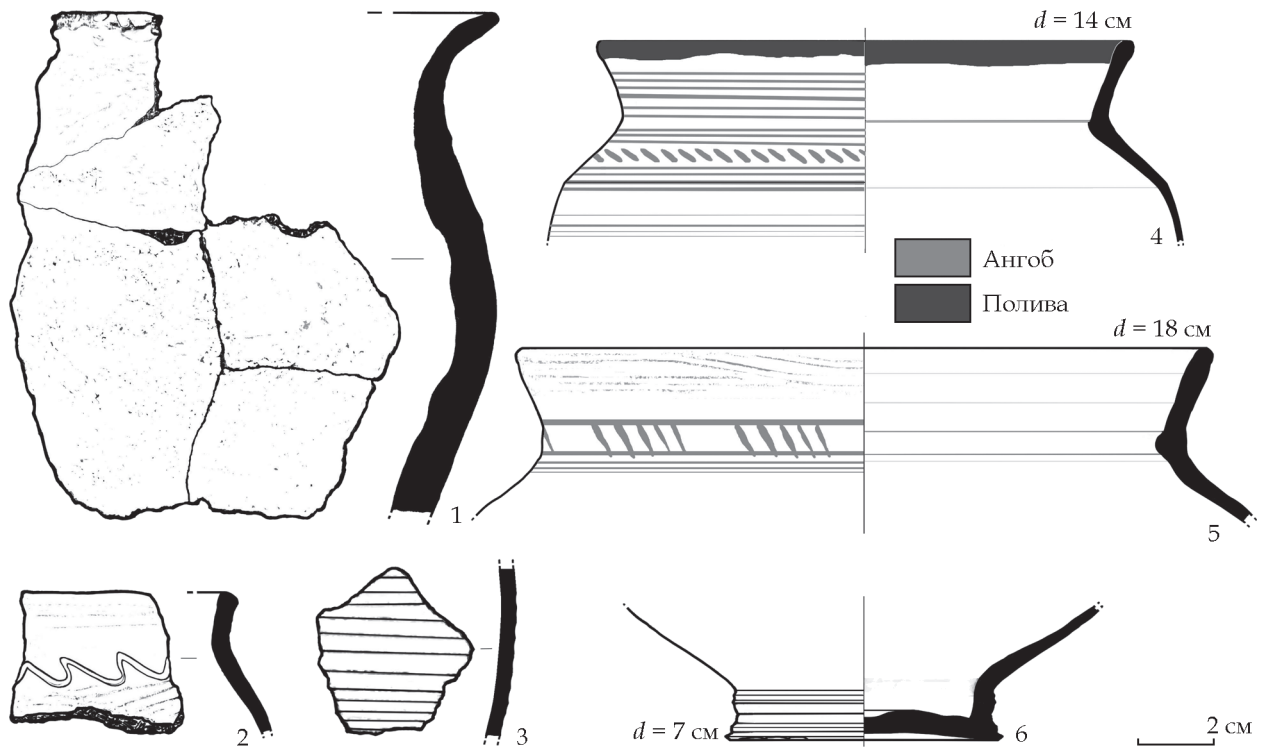

Рис. 2. Знахідки з селища Кишівка 1: 1 – фрагмент ліпної посудини часу Великого переселення народів; 2, 3 – фрагменти посудин ординського часу; 4–6 – фрагменти посудин XVII–XVIII ст.

поверхонь. На останній також слід відмітити глибокі радіальні пальцеві вдавлення, які залишені на сирій масі під час формування. Деякі посудини мали чітко виражене ребро посередині тулубу.

Окрім комплексів, що виявлені в 2017 р. і дообстежені у поточному польовому сезоні, були виявлені і інші, між яких вирізняється глибока округла господарська яма та дерев'яна огорожа, що разом становили елементи комплексу споруд садиби XVII–XVIII ст.

Окрім робіт на городищі та селищі, був оглянутий Кишівський кремаційний могильник салтово-маяцької культурної спільноти. Результати огляду невтішні: територія пам'ятки має чисельні сліди грабіжницьких ям. На поверхні навіть відсутні фрагменти поховального інвентарю, який, зазвичай, грабіжники не забирають: фрагменти залізних котлів та інші речі поганого стану збе-

реженості. Це свідчить про те, що слідом за «мисливцями» за археологічними речами територія могильника була остаточно пограбована збирачами металобрухту.

Таким чином, в 2018 р. були проведені археологічні дослідження на Кишівському археологічному комплексі (городищі, селищі Кишівка-1 та кремаційному могильнику) який розташований поблизу Каганського перелазу – старовинної переправи через Сіверський Донець, яка сполучала в меридіональному напрямку території Степу та Лісостепу і мала, безперечно, важливе не тільки стратегічне, а вочевидь, і економічне значення. Продовження робіт на означеному колі пам'яток дозволить уточнити їх топологію, роль шляхових сполучень в житті середньовічного населення регіону, з'ясувати етнокультурну ситуацію та визначити її динамічні процеси у часовому вимірі.